

הפרידה מן האני העני

(רשימה אחרונה בסדרה)

על סיפרו של דן מירון הפרידה מן האני העני הופיעו ברפוס, בחתימת שמי, (ידיעות אחרונות, 1.8.86) הדברים הבאים:

לעלוני דעתי קשור סיפור החדש של דן מירון לא רק בעבודתו על המהדורה המדעית של שירי ביאליק, כי אם — וזוהי יוקה הרבה פחות גלויה לעין — לסיפור ולעבודותיו על אלטרמן. המכנה המשותף של שנינו שבשני המקומות בא דן מתוך כוונה — כך אני רואה זאת — לקרב את מושא מחקריו לרגישותו של קורא השירה... בן זמננו. כלומר, בשני המקרים פועל רצון רומה להגן על המשורר שבו הוא עוסק מפני טיעונים אפשיים של בכירות אפשיים... ביאליק שלאחר 1901 הוא (בעיני דן מירון) המשורר שנתן גט כריתות סופי למסורת שירת קודש בעברית בת אלפי שנה. מעתה הוא רואה את השירה לא רק כיצירה אנושית בלתי־דתית, כי אם כיצירה אנושית אנטי־דתית... ביאליק שאותו מציג מירון לפנינו בראשית המהלך' החדש בשירתו, הוא משורר העומד, עירום ועריה מול הווייתו הקיומית הביוגראפית. רק היא נותרה לו אחר שקולפו מעליו כל קליפותיה המתות של תרבות סיפורתית שאבד עליה הכלח'. במילים אחרות: עכשיו ניצב לפנינו מירון של החדש, משורר גמול מן המסורת המתות של העבר, בן המאה העשרים המתמודד עם הווייתו הקיומית הביוגראפית, כדרך שמשרר רבים במאה הזאת, ובייחוד מאז העשור השני של המאה, עשו זאת.

אני עצמי איני חוקר ביאליק ואני משוכנע שדן מירון שקל היטב את קביעותיו על כל המשתמע מהן. הבעיה שלי היא, שאותן תחושות של אי־נחת ששירי ביאליק שמלפני 1901 מעלות לי מפעם לפעם, אותה תחושה מלווה אותי גם למיקרא שירי ביאליק, החדש, החילוני, המשורר דן המסורות המתות של העבר... כלומר, דן מדבר על מיפנה, ואילו אני מוצא המשכיות. מכיוון שנרמזה לי כי שנינו צורקים — מסתבר ששנינו מדברים על שני דברים שונים."

היתה זו הצורה המנומסת ביותר שעלתה בירי אותו זמן לומר, כי שנינו מדברים בעצם על שני משוררים שונים, שני ביאליקים שונים.

בהמשך דבריי כתבתי:

גם אני רואה בביאליק את המשורר הגדול של תרבותנו החדשה, כדרך שגתה הוא משוררה הגדול של התרבות הגרמנית. מה שאינו אומר שגתה וביאליק הם גם המשוררים הקרובים לבני יותר מעמי־יהם... בהקשר זה הייתי מצטט מה שהשיב אנדריו ז'יד (בניתוח כתבתי בשגה: סארטר), כשנשאל מיהו לדעתו הגדול במשוררי צרפת. ז'יד אמר: ויקטור הוגו. helas. שפירושו: ויקטור הוגו, אבוי. כלומר: בכל זאת ועל אף הכל ולמרות כל ההסתייגויות ונטיות הלב — ויקטור הוגו. נדמה לי שדברים אלה מייצגים יפה גם את יחסי שלי לביאליק — הן ביאליק זה שלפני 1901 והן ביאליק שלאחר שנה זו..."

ככוונה ציינתי בראשית הציטוט כי אלה הם הדברים שהופיעו ברפוס. למעשה היו דבריי, כפי שנאמרו בסמפוזיון שנערך בשיתוף עם המוסף לסיפורת של ידיעות אחרונות ונתקיים בבניין האוניברסיטה הפתוחה, חריפים הרבה יותר מאלה שבעיתון, בחדרם את ההבדלים שבין ראייתו של דן לבין ראייתו שלי (ואחזור שוב: ממקורי יצירת ביאליק אני, לא משולליה, הלילה). אלא שנישכחתי לדעת, באותו עומד, עד כמה נפגע דן מדברים שאמרת, החלטתי לרפכם בנוסח שאמור היה להופיע ברפוס, ואף ביקשתי מ"גלי צה"ל" שהקליט את כל הסימפוזיון להשמית את מרבית דבריי מן התוכנית שבה עמדו להיות משודרים, שהיא כאן אי־אפשר היה "למתן". דן מירון ויסי סתיו יורעים את השתלשלות הדברים ואני מניח שלא יבקשו להכחישם.

עליל להדגיש כי עשיתי את אשר עשיתי נוכח תגובתו של דן, מבלי שהוא עצמו ביקש זאת ממני בשום צורה. השיקול שלי היה, שבהודמנות מעין זאת, אין אורח משים עצמו שופט מאחור. ובסמפוזיון החגיגי שנערך עם צאת סיפרו של דן היינו, למעשה, חבריי ואני, אורחיו של דן, גם אם ההזמנה הפורמאלית להשתתף באותו רביעייה הגיעתנו ממקור אחר. לעומת זאת, במאמר בשם "ביאליק —

את הפרידה מן האני העני למעין כידיון אישי. שהרי חיבור זה על יוצר המתחבט ומתנודד בין עבר והווה, חסר מנות, רדוף פחדים ושדים, כאחר, ומי שהופך את חולשותיו למנוף אדיר להתעלות אל מעבר להן — ועדיין אני עומד בלשון ציוריו וניתוחיו של דן מירון כאן — מתייחס, דומני, לכתובו לא־פחות, ויש בוודאי מי שיאמר: אפילו יותר, מאשר לביאליק. נכון, גם אני רואה בביאליק את כל הסתירות והניגודים וההתנגדויות שהכל מנו ועודם מוניע בו: מקצתם סתיריים וקשיים ולבטים שהזמן גרמם והתגבשו רגישויות ואפילו "טראומות" שהן כמדומה מהותה של כל אמנות שירית גדולה כזו שבה מדובר כאן. יתרון, כמדומה, בעיות שמעמדו של משורר שהפך בגיל צעיר כל־כך מנומנט בפנתיאון לאומי הסבו לו.

אבל את ביאליק הקרוע והסוע, ביאליק הנתון ל"מרוח הריגוש השיריותי" (עמ' 145), זה ש"קשיו ותמימו הספרותי־הפוליטי לא היו אלא מעין שיקוף חיצוני של הקשיים הפואטיים העקרוניים" שלו (עמ' 149), זה ש"ברכה יהודית קונבנציונאלית" בשירו מסתירה, לעיתים, "תוכן מארטירולוגי" (עמ' 159), זה שהעמידה בניסיון של המתמיד (שלו) כרוכה בסירוס עצמי" ומשום כך "לא רק שאין המתמיד מייצג את המשורר ואת עולמו, אלא אף אין להעלות על הדעת, שהמשורר הפך לידיו את רשת הביטוי העצמי ויעצב אותו כמדבר בעד עצמו" (עמ' 172); ועל הכל, את הדראמה או המלודרמה הגדולה המתוארת כאן לפנינו בקווים עבים כל־כך, את כל אלה אני אינני מוצא בו בביאליק זה המופרז ל.

תחת זאת, אני מוצא גם מוצא כסיפרו של דן מירון את הראמה או המלודרמה — ויחליטו אחרים מה היא — של החוקר המרשה לעצמו להזדהות עם מושא מחקרו עד כדי טישושי זמני

ביאליק, מסיכת־המוות

של הגבולות בנייהם. ואכן, משהו מזה כבר נרמז בדברים שהוא עצמו "מורה" בהם כאוהני המ' ראייתו שלו בדבר: "באתי אליו (אל ביאליק — נ"ו) כחוקר וכמי שמודעה". (ראש בהיר ונפש כעורה", ראיון עם מירי פז, דבר, 25.7.86).

דומה שאפילו המראינת הבחינה בדברים אלה, כעת שכתבה באותו מקום, כי "מאחורי התווה המחקרית המלומדת מציע מירון סוג של תנועה הליכית הנפש שעיצבו את היוצר ואת יצירתו; תוכנה שאינה דיון פסיכולוגי לעצמו (שנדמה כי מירון מתיירא מפניו), ואף־על־פי־כן היא מאירה, ולוא גם באור חיוור, את נפשו של המבקר, לא רק את זו של המבוקר".

כך או כך, ביאליק זה המוצג בשני ספריו האחרונים של דן מירון — חרף כל "תוכנותיו" והארותיו החריפות ולפעמים אף מדהימות כחריפותן של המבקר שלפנינו — כמוהו כשלונסקי ואלתרמן ה"ביאוקלאטיים" (ראה רשימתנו הקודמת) — ביאליק זה לא היה, כמדומה, ולא נברא אלא משל היה. משל שאינו נטול עניין ומחוסר פאתוס, שהרי עניינו במבקר המוצא ביצירתו של מבוקרו את החומרים" לתיאור עולמו ואפשר גם מצבו ה"קיומי" שלו.

כיבוש האברסט

וכך אין הפרידה מן האני העני שם מיקרי שנגזר משם אחד מספריו של אברהם חלפי. אדרבה, כל הסימנים מעידים על כך, שזוהו השם הקולע ביותר שמצא דן מירון לתיאור התקופה

נדמה לי כי כאן — ולא במחלוקת על גילוייה וערכה הסיפורתי של יצירת רודר פוגל — יש לבקש את שורשי הויכוח שהחל באותו מאמר אומלל של דן מירון על "פרת שירתו" של זה האחרון. ובעצם, כדי לרייק: החל כמה שבועות קודם לכן, כשדן מירון עמד וכרך את רודר אבידן ואותי בכריכה אחת כמי שאינם מסוגלים, מטעם ברייתם, כמדומה, לחדור לכל נכניה של יצירת ביאליק, נבכים אשר לו עצמו — הדבר אמנם לא נאמר על־ידיו בפירושו, אולם הוא משתמע מכל מה שכתב בספרו ומה שהשמיע עליו בעיתונות לאחר צאתו לאור — הם נהירים וגלויים ככף יד זו של עצמו.

דראמה או מלודרמה

לא יהיה זה מן הראוי לנסות ולשפוט כאן את שני ספריו של דן מירון על ביאליק (ספר הפרידה הנזכר והספר בואה, לילה, שהצטרף אליו בניתיים). ואולי אף אין זה הוגן לנצל הזדמנות זו כדי לומר, ולו גם מכוח האמת — כי

ביאליק (ירושם פ. ליטבינובסקי, 1924)

לא איש כדן מירון יאמר במסה נאה בת 120 עמודים את שניתן לו לומר ב־595 עמודים! (היקף פירקי ביאליק שבשני הספרים, בניכוי רשימת המקורות והמפתחות המצורפים). ועם זאת, אי־אפשר להתאפק עוד ולא לומר כאן מיקצת מהדברים שהטרידו כבר בעת קריאת הספר הראשון, ועוד יותר מכן בקריאת חברו, והם, כמדומה, מבפשה של המחלוקת הנאה כאן לידי ביטוי.

מישהו הישווה את סיפרו הראשון של מירון ליצירה שעל גבול הסוגאטה המוסיקלית והפאסאקאליה. והרי הדברים מופרכים: אין כריבוי מיטאפורות מוסיקליות בניתוח סיפורתי כדי להעיד על כעליהן שאין לו שום תפישא או השגה בנושא שהוא עוסק בו. אני עצמי, אם תורשה לי מיטאפורה מסוג שונה, הייתי משווה

החדשה אשר תפתח בחיי יצירתו שלו לאחר כיבושו של אברסט זה — כפי שכמעט כל מבקר עברי שקדם למירון הציגו — ששמו ביאליק, רק מכאן, מפיסגה זו ניתן, לדעתו, לראות את כל הארץ, את זו שקדמה לביאליק ואת זו שבאה אחריו (וראה בהקשר זה את קביעותו של מירון, שאפילו המשוררים בני זמננו שלנו ניוונים עדיין מ"פואטיקת החוויה" שעיצב למענם ביאליק). האם אך יד המיקרה היא, שבספרים אלה ובתקופה זו שבה דן מירון מכשיר עצמו לעליה זו אל פיסגת־הפסגות המושלגת — דווקא בה כהר להיפרד פרידה סופית כמעט מן המורה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי כבד מאוד לשם שמירת אמונתו כפרוגנויה של אחיו קרעי התרבות (היהודית) בעתיד נראה לעיני", שכן "בין השאר תבעה השמירה על אמונה זו את ההתעלמות מן ההווה המוקדם היחיד שבו ובסמכותו הכיר לאורך כל השנים, דב סדן. אמנם עוד קודם לכן (1985) כבר עמד וגילה כי "סדן שילם מחיר אינטלקטואלי